

■ ЕКОНОМІКА ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 330. 341. 2

DOI: 10.37128/2411-4413-2019-7-1

ІНСТИТУЦІЙНЕ РЕГУЛЮВАННЯ У
ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО
СЕКТОРУ І ПІДПРИЄМНИЦТВА ©

ШПИКУЛЯК О.Г.,
доктор економічних наук, професор,
учений секретар,
Національний науковий центр
«Інститут аграрної економіки»
(м. Київ)

БЛОКІННА І.Д.,
аспірантка
кафедри адміністративного менеджменту
та альтернативних джерел енергії
Вінницький національний
аграрний університет
(м. Вінниця)

У даній статті зазначено сутність та важливість аграрного сектору економіки для розвитку нашої держави. Наведено різні визначення державного регулювання. Визначено роль держави в інституційному середовищі, зокрема через здатність створювати відповідні інститути, які підтримуються офіційними органами влади. Зазначено основні суб'єкти державного контролю та регулювання в аграрній сфері економіки, а також основні функції деяких із них. Описано проблему створення нормативно-правових актів у сфері аграрних відносин, котрі в подальшому не виконуються. Доведено важливість налагодження взаємозв'язку між державою та аграрним бізнесом. Наведено основні форми взаємодії держави та бізнесу, які існують на сьогодні в аграрній сфері України. Досліджено позитивний і негативний вплив інституційного забезпечення на поведінку і функціонування сільськогосподарських товаровиробників.

Ключові слова: інституція, інституційне забезпечення, інституційне регулювання, державне регулювання, аграрний сектор, інституційне середовище, аграрний бізнес

Табл.: 3. Рис.: 1. Літ: 13

**INSTITUTIONAL REGULATION IN PROVIDING DEVELOPMENT
AGRARIAN SECTOR AND ENTREPRENEURSHIP**

SPYKULIAK Olexander,
Doctor of Economics, Professor, Scientific Secretary,
National Science Center "Institute for Agricultural Economics"
(Kyiv)

BILOKINNA Ilona,
graduate student
Department of Administrative Management
and alternative energy sources
Vinnytsia National Agrarian University
(Vinnytsia)

In this article the essence and importance of the agrarian sector of the economy for the development of our state is stated. Different definitions of state regulation are given. The role of the state in the institutional environment, in particular, through the ability to create appropriate institutions supported by official bodies, has been identified. The main subjects of state control and regulation in the agrarian sector of the economy are mentioned, as well as the main functions of some of them. The problem of creating normative legal acts in the field of agrarian relations is described, which are not followed in the future. The importance of establishing a relationship between the state and the agrarian business is proved. The main forms of interaction between the state and business that exist today in the agrarian sector of Ukraine are presented. The positive and negative influence of institutional support on the behavior and functioning of agricultural producers is investigated.

Key words: institution, institutional support, institutional regulation, state regulation, agrarian sector, institutional environment, agrarian business

Tabl.: 3. Fig.: 1. Lit.: 13.

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ В ОБЕСПЕЧЕНИИ РАЗВИТИЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА И ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА

ШПИКУЛЯК А.Г.,
доктор экономических наук, профессор, ученый секретарь,
Национальный научный центр «Институт аграрной экономики»
(г. Киев)

БИЛОКИННА И.Д.,
аспирантка
кафедры административного менеджмента
и альтернативных источников энергии
Винницкий национальный аграрный университет
(г. Вінниця)

В данной статье указано сущность и важность аграрного сектора экономики для развития нашего государства. Приведены различные определения государственного регулирования. Определена роль государства в институциональной среде, в частности из-за способности создавать соответствующие институты, которые поддерживаются официальными органами власти. Указаны основные субъекты государственного контроля и регулирования в аграрной сфере экономики, а также основные функции некоторых из них. Описана проблема создания нормативно-правовых актов в сфере аграрных отношений, которые в дальнейшем не выполняются. Доказано важность налаживания взаимосвязи между государством и аграрным бизнесом. Приведены основные формы взаимодействия государства и бизнеса, которые существуют сегодня в аграрной сфере Украины. Исследовано положительное и отрицательное влияние институционального обеспечения на поведение и функционирования сельскохозяйственных товаропроизводителей.

Ключевые слова: институция,, институциональное обеспечение, институциональное регулирование, государственное регулирование, аграрный сектор, институциональная среда, аграрный бизнес

Tabl.: 3. Рис.: 1. Лит.: 13.

Постановка проблемы. Розвиток сучасної економіки та окремих її галузей, включаючи аграрну за ефектами статусу відзначається як трансформаційний, що потребує дієвого інституційного регулювання. Сучасний світ перебуває на етапі переходу до сталого розвитку в процесі якого аграрному сектору, підприємництву, відводиться провідна роль. Поряд із загальноекономічними контурами забезпечення такої логіки процесу, виділяються інституційні як складник правил і норм, традицій упорядкування відносин між економічними агентами ринку. Пріоритет пізнання заданого контексту проблеми полягає в тому, що аграрний сектор економіки – стабільна база забезпечення продовольчої безпеки, фундамент для нарощення експорту сільськогосподарської продукції та продовольства. Галузь є значимим гарантом задоволення потреб населення, а також фінансової стабільності усїєї держави, адже привносить в національну економічну систему України значні обсяги доходів, які до того ж щороку збільшуються.

Також вважаємо, що ефективність аграрного виробництва є основним фактором, що впливає на продовольчу безпеку держави, розширення конкурентоспроможності сільськогосподарських товаровиробників, а також подолання проблем соціального, економічного характеру у сільській місцевості. Проте, на даному етапі розвитку, національна економіка переживає складні часи, оскільки, намагаючись брати активну участь у господарських процесах світового рівня, загострюється проблема конкурентоспроможності та ефективності сільськогосподарського виробництва.

Галузь подекуди все ще перебуває у стані інституційної турбулентності, зокрема що стосується формування ринку земель сільськогосподарського призначення, становлення малого агробізнесу, розвитку ринкової інфраструктури тощо. У зв'язку із цим існує потреба створення надійного та потужного інституційного забезпечення, котре виступає механізмом контролю і регулювання розвитку аграрного сектору, структуризації підприємницьких формувань. Основну роль у даному процесі контролю відіграє саме держава як загальноекономічний інститут, що

володіє монополією владного примусу для регулювання соціально-економічних і ринкових відносин. Таким чином розкриття піднятої проблеми буде методологічно доречним з урахуванням аспектів державного регулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідницькі напрацювання в царині інституційного регулювання, розвитку аграрного сектору і підприємництва є досить широкоплановими. Публікаційна активність у їх оприлюдненні значна, зокрема в контексті піднятого питання значимими фундаментально, а також у прикладному аспекті є праці багатьох дослідників, зокрема за напрямками: визначення організаційно-економічних засад та ефективності функціонування аграрного сектору економіки, тенденцій розвитку підприємництва: М.Й. Малік, Г.М. Калетнік, Ю.О. Лупенко, В.В. Россоха; розкриття проблематики розвитку аграрного сектору національної економіки на інституційних засадах: Ю.М. Лопатинський, В.І. Кифяк, Г.О. Пчелянська; проблемних аспектів державного регулювати: В.С. Адамовська, О.Б. Тарнавська, Я.В. Алексеева та інші. Проте дана тематика потребує подальшого розроблення та вдосконалень, зокрема в частині її проєкції на інституційні зміни, які відбуваються повсякчас і потребують удосконалення чинників інституційного регулювання.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є обґрунтування засад теоретичного пізнання сутності і визначення характеристик значимості інституційного регулювання як механізму розвитку аграрного сектору і підприємництва.

Вклад основного матеріалу дослідження. Регулювання як функція, механізм, інституційний атрибут є апіорі вельми значимим для забезпечення поступального розвитку держави та її економіки, зокрема певних галузей, секторів. В світовій економічній думці вже давно склалися визнані розуміння суті-значимості аспектів інституційного регулювання економічних процесів, змодельованими вважаються функції, ролі державних інститутів з цього приводу. Висловлюючи нашу дослідницьку позицію в питанні сутнісних реляцій значимості інституційного регулювання у забезпеченні розвитку аграрного сектору та підприємництва, спробуємо синтезувати судження інших науковців. При цьому звертаємо увагу на квінтесенції змістовних характеристик державного регулювання.

Наприклад, В.С. Адамовська дотримується думки про те, що державне регулювання економіки – «це сукупність форм і методів цілеспрямованого впливу держави на розвиток суспільного способу виробництва (в т.ч. продуктивних сил, техніко-економічних, організаційно-економічних та соціально-економічних відносин) для його стабілізації та пристосування до умов, що змінюються» [1]. Форми і методи регулювання притаманні інституціям, які уповноважені державою на виконання регулятивних функцій з реалізації політики сприяння розвитку продуктивних сил та виробничих відносин. Аналогічний контекст питання відзначаємо також щодо аграрного сектору й підприємництва. Відповідно авторське [1] бачення ролі-значимості держави в регуляторному механізмі сприяння розвитку економіки та окремих галузей, відповідає пріоритетизації саме владного примусу. Ми ж вважаємо, що інституційне регулювання – це багатопланова сукупність методів впливу на економічні та інші процеси з метою їх упорядкування, серед яких державні займають чільне місце.

У свою чергу О. Тарнавська вважає, що в економічному розумінні державне регулювання виступає як відокремлена функція, яка здійснюється відповідним апаратом. Хоча його природа і характер обумовлені так само природою і характером власне виробництва, функція державного регулювання здійснюється через свідому організаторську діяльність державного управлінського апарату [2]. Таким чином не буде помилковим розглядати державне регулювання серед чільної сукупності секторів інституційного. При цьому, доцільно зазначається, що в інституційному середовищі головна роль належить державі, зокрема через здатність створювати відповідні інститути, які підтримуються офіційними органами влади. Міцна держава – це сильні інститути, які за допомогою демократичних законів та процедур захищають права громадянина, підприємця, власності. Слабкий інституційний сектор підриває загальний економічний потенціал країни. У західних країнах держава ініціювала формування інституційного середовища залежно від ступеня розвиненості ринку та його здатності забезпечити урівноважений розвиток [3]. Дана проєкція думок і висновків засвідчує обґрунтованість розуміння суті-значимості інституційного регулювання у забезпеченні розвитку аграрного сектора і підприємництва, через призму державного управління.

Інституційне регулювання функціонально уособлює систему інституційного забезпечення, яка представлена системою правил, норм, традицій, законів, які встановлює держава, а також утверджує суспільство. Ці інституційні чинники відповідають статусам регуляторного впливу на

соціально-економічні процеси, галузевий розвиток, відтворюють заходи державної політики. Відповідно до Конституції України, єдиним законодавчим органом є Верховна рада України, яка формує законодавче забезпечення аграрного розвитку та механізм процесуальних дій їх реалізації. Саме Верховна рада України затверджує загальнодержавні програми соціально-економічного розвитку та визначає механізм їх реалізації через формування системи видів відповідальності та фінансового забезпечення.

Регулятивну політику в аграрному секторі здійснюють Президент України, Кабінет міністрів України, Національний банк України, центральні та регіональні органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, державні спеціалізовані установи та організації.

Нині для України постає завдання розроблення механізмів державної аграрної політики щодо підвищення ефективності використання наявного потенціалу аграрного сектору економіки. З цією метою особлива увага має бути сконцентрована на створенні передумов для його інституційного забезпечення, яке, передусім, передбачає формування механізмів взаємодії держави та бізнесу, розвиток системи сільськогосподарського дорадництва у вигляді інформаційної та консультаційної допомоги сільськогосподарським товаровиробникам і сільському населенню, розвиток дрібнотоварного сільгоспвиробництва для забезпечення інтеграції особистих господарств населення у ринкові механізми функціонування аграрного сектору, підвищення ефективності функціонування саморегульованих організацій в агроподвольчій сфері з метою усунення надмірної регламентованості, децентралізації процесу прийняття управлінських рішень. Також необхідним є акцентування заходів державної аграрної політики на питаннях підвищення ефективності використання інструментів регулювання аграрного ринку, що сприятиме забезпеченню вільного прозорого руху сільськогосподарської продукції, згладжуванню цінових коливань, задоволенню потреб споживачів у якісних і доступних продуктах харчування, а також розвитку системи аграрної логістики як чинника підвищення прибутковості підприємств за рахунок зниження загальновиробничих витрат і досягнення цілорічного забезпечення населення продуктами харчування за доступними цінами [6].

Із часу набуття Україною незалежності прийнято понад 150 законів, пов'язаних із сільськогосподарською діяльністю й селом. Проте ситуація в сільській місцевості суттєво не поліпшилася. Загалом у державі діє велика кількість нормативно-правових документів у сфері регулювання аграрної сфери економіки, але значна кількість їх не виконується через брак фінансування, а тому має декларативний характер. Недостатня системність і неузгодженість законодавства України, а також його вибіркове виконання негативно впливає на виробництво та збут сільськогосподарської продукції. Реалізація існуючих положень нормативно-правових документів часто знаходиться не на належному рівні. Отже, є підстави стверджувати про необхідність удосконалення інституцій регулювання в аграрній сфері економіки [3].

Результати розвитку аграрного сектору і підприємництва як його рушійної сили значно залежать від інституційного регулювання, яке як ми відзначали може відноситися до державного впливу і впливу інститутів ринку. В умовах України ринковий контекст оцінки інституційного регулювання вказує на те, що інституції ринку виявилися більш сприятливі до мотивацій ефективного розвитку агросфери, ніж державні. Мотивація виробляти більший обсяг окремих видів продукції є сталою і за проекцією тренду в майбутньому збережеться. Правильність такого висновку доводимо оцінкою стану сільськогосподарського виробництва – за допомогою індексу продукції, який демонструє рівень змін фізичного обсягу виробництва за досліджуваний період (рис. 1).

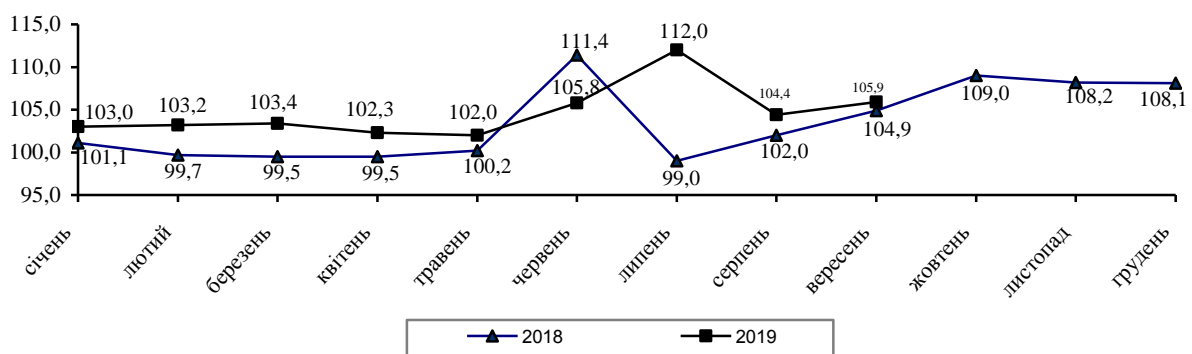


Рис. 1. Індекс сільськогосподарської продукції у січні–вересні 2019 року
Джерело: [10]

З рис.1. видно, що ситуація у 2019 році переважно позитивніша, порівняно із 2018 роком. Тобто індекси сільськогосподарської продукції в кожному місяці вищі, за винятком червня – в поточному році даний індекс становив 105,8, а в попередньому – 111,4. Загалом даний графік свідчить про збільшення фізичних обсягів виробництва сільськогосподарської продукції в 2019 році порівняно із 2018 роком.

В світлі оцінки впливу інституційного регулювання на розвиток аграрного сектору і підприємництва, значимим для науки є аналіз рівня рентабельності продукції в сільськогосподарських підприємствах (табл. 1).

Таблиця 1

Рівень рентабельності продукції сільського господарства в підприємствах України¹ (%)

С/г продукція	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Культури зернові та зернобобові	15,8	2,4	25,7	42,6	37,8	25,0	24,7
Соняшник	44,9	28,2	36,7	78,4	61,9	41,3	32,5
Буряки цукрові фабричні	15,9	3,1	17,8	27,7	24,6	12,4	-11,4
Культури овочеві	1,1	7,5	14,5	32,0	15,3	9,9	13,3
Картопля	-17,4	22,4	9,9	24,6	0,6	10,0	6,8
Культури плодові та ягідні	9,6	127,5	65,8	58,3	25,0	35,4	6,4
Виноград	71,5	99,0	57,5	92,9	71,4	51,6	22,6
Молоко	1,8	13,1	11,1	12,7	18,6	26,9	16,1
Велика рогата худоба на м'ясо ²	-28,3	-41,3	-34,5	-16,9	-23,2	3,4	-17,7
Свині на м'ясо ²	1,8	0,2	5,6	12,6	-4,1	3,5	6,9
Вівці та кози на м'ясо ²	-32,8	-36,2	-43,0	-26,6	-31,5	-39,6	-16,6
Птиця на м'ясо ²	-2,4	-5,9	-12,6	-5,4	3,4	7,0	5,7
Яйця курячі ³	52,6	47,6	58,8	60,9	0,5	-9,0	5,4
Культури зернові та зернобобові	19,5	9,3	24,2	38,6	38,0	27,9	26,1
Соняшник	45,4	35,7	40,2	71,5	64,4	41,2	30,3
Буряки цукрові фабричні	14,2	8,2	20,9	16,1	32,7	20,0	-2,2
Культури овочеві	11,7	22,1	20,3	43,8	21,2	19,5	7,6
Картопля	-4,2	23,0	26,1	21,5	13,0	28,9	28,0
Культури плодові та ягідні	8,6	22,7	48,4	66,2	47,5	36,1	22,6
Виноград	62,9	33,4	-14,7	38,2	61,7	51,3	17,8
Молоко	4,9	21,4	19,7	20,5	23,3	25,9	18,0
Велика рогата худоба на м'ясо ²	-7,1	-13,7	-10,1	3,3	-0,1	-2,1	-6,4
Свині на м'ясо ²	-2,5	-5,0	1,0	2,4	-1,2	-6,7	1,1
Вівці та кози на м'ясо ²	-13,7	-2,6	-14,0	-2,9	6,0	-15,1	-3,7
Птиця на м'ясо ²	13,4	3,4	2,6	10,2	2,3	3,5	6,8
Яйця курячі ³	14,1	9,3

¹ Інформація сформована по підприємствах з основним видом діяльності: "Вирощування однорічних і дворічних культур", "Вирощування багаторічних культур", "Відтворення рослин", "Тваринництво", "Змішане сільське господарство", "Допоміжна діяльність у сільському господарстві та післяурожайна діяльність" та "Виробництво м'яса свійської птиці" (коди 01.1 – 01.6 та 10.12 за КВЕД ДК 009:2010).

² Без урахування передачі в переробку на власних виробничих потужностях.

³ За 2012–2016 роки наведено дані по великих і середніх сільськогосподарських підприємствах, які здійснювали сільськогосподарську діяльність.

Джерело: [11]

З таблиці 1 можна зробити висновок, що найрентабельнішим у 2018 році було виробництво соняшника і становило 32,5 %. Хоча порівняно із попередніми роками рентабельність даної культури зменшилась. Найменша рентабельність у 2018 році у великої рогатої худоби на м'ясо і становила -17,7%. Від'ємне значення рентабельності також мають вівці та кози на м'ясо – 16,6%, а також буряки цукрові -11,4%. Серед фермерських господарств найбільш рентабельним у 2018 році було вирощування соняшнику, зернових і картоплі.

Інституційне забезпечення механізму розвитку аграрного сектора України є, перш за все, прерогативою органів державної влади, які забезпечують формалізацію інституцій: створення формальних і закріплення неформальних за допомогою нормативно-правових механізмів [4]. Реалізація інституційної політики регулювання сприяє формуванню певного рівня конкурентоспроможності аграрного сектору, а значить розвитку підприємництва.

В загальному звіті конкурентоспроможності за 2017-2018 рр., який опублікований Всесвітнім економічним форумом у межах системної ініціативи щодо формування майбутнього економічного прогресу [13], зазначено що Україна за рівнем інституційного забезпечення розвитку бізнесу знаходиться на 118 місці із загальної кількості 137 країн світу. Детальний глобальний індекс інституційного забезпечення України за 2017-2018 рр. представлено в таблиці 2.

Таблиця 2

Детальний глобальний індекс конкурентоспроможності України за 2017-2018 рр.

№	Складова	Рейтинг/ 137	Значення
1	Інституції	118	3.2
1.01	Права власності	128	3.3
1.02	Захист інтелектуальної власності	119	3.3
1.03	Поведення державних коштів	119	2.4
1.04	Довіра громадськості до політиків	91	2.5
1.05	Нерегулярні виплати та хабарі	106	3.2
1.06	Судова незалежність	129	2.3
1.07	Фаворитизм у рішеннях державних чиновників	111	2.4
1.08	Ефективність державних витрат	113	2.4
1.09	Тягар державного регулювання	81	3.3
1.10	Ефективність правової бази у вирішенні спорів	116	2.7
1.11	Ефективність правової бази в оскаржувальних нормах	122	2.5
1.12	Прозорість урядової політики	65	4.0
1.13	Втрати бізнесу від тероризму	122	4.1
1.14	Втрати бізнесу від злочинів та насильства	92	4.1
1.15	Організована злочинність	113	3.9
1.16	Надійність поліції	101	3.7
1.17	Етична поведінка фірм	102	3.4
1.18	Ефективність стандартів аудиту та звітності	123	3.6
1.19	Ефективність корпоративних рад	90	4.6
1.20	Захист інтересів акціонерів національних меншин	129	3.1
1.21	Ступінь захисту інвесторів	66	5.7

Джерело:[13]

З таблиці 2 ми бачимо, що в нашій країні складна ситуація щодо ефективності інституційного регулювання, пов'язана з інституційним забезпеченням бізнесу, в тому числі аграрного. Звичайно ж, усі інші аспекти інституційного регулювання також не є достатніми щодо створення безперешкодних умов для розвитку аграрного сектору і підприємництва в цілому.

Для того щоб держава контролювала та регулювала розвиток аграрної сфери необхідна її участь у процесі функціонування суб'єктів господарювання даного сектору. Тому досить важливим є налагодження взаємозв'язку між державою та аграрним бізнесом. Основними формами взаємодії держави та бізнесу, які у тій чи іншій мірі розвинуті на сьогодні в аграрній сфері України, є: державно-приватне партнерство; співпраця з розвитку аграрних кластерів і технопарків; взаємодія державних та місцевих органів влади із саморегульованими організаціями; партнерство на місцевому рівні щодо підтримки ініціатив сільських громад у розбудові соціальної інфраструктури сіл.

Механізм співробітництва між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, приватним сектором у вигляді державно-приватного партнерства дозволяє забезпечувати узгодження та врахування взаємних інтересів держави і бізнесу в реалізації спільних інноваційно-інвестиційних проектів, цільових галузевих програм тощо. Для держави основними перевагами такого партнерства є активізація інвестиційної діяльності, ефективне управління майном, підвищення ефективності ринкової інфраструктури, стимулювання підприємницької діяльності. Для приватного бізнесу переваги, насамперед, полягають у доступі до ресурсів, використанні яких раніше було неможливим, спрощенні дозвільних процедур, розширенні можливості отримання кредитів на пільгових умовах під державні гарантії.

Відповідно до Закону України «Про державно-приватне партнерство» сферами застосування державно-приватного партнерства, які стосуються аграрного сектору, можуть бути реалізація проектів щодо забезпечення функціонування зрошувальних і осушувальних систем, а також з будівництва та/або експлуатації морських і річкових портів та їх інфраструктури [6].

Надзвичайно важливе значення для аграрної сфери на даному етапі трансформації має підприємництво. Підприємництво відіграє достатню роль у сталому розвитку аграрної сфери з економічної та соціальної точки зору, оскільки являється одним із факторів, що впливають на економічне зростання, забезпечення достатнього рівня зайнятості і збільшення доходів сільського населення. Тому держава постійно намагається контролювати і регулювати аграрне підприємництво.

Головною проблемою розвитку підприємництва в аграрній сфері є його інституціональне забезпечення – економічне та правове. На думку науковця, існуючі проблеми власності й підприємництва є найбільш значимими і впливовими, від стану їх розв'язання залежать ефективність вітчизняної структури аграрної економіки, а також мотивації підприємців працювати на благо суспільства [7].

Для вітчизняного аграрного підприємництва характерними є часті інституційні пастки, спричинені дефектами інституціоналізації. На практиці підприємець наслідую діючий інституційний (господарський) порядок або ж намагається його обійти, порушуючи правила. В цьому полягає парадокс ризику, бо за певних ситуацій, які можуть вибудуватися діями самого підприємця, або ж бути вбудовані в існуючий інституційний порядок, підприємець потрапляє в інституційну пастку, що погіршує рівень інституційної безпеки підприємства. Дилема інституційної пастки для підприємця – об'єктивна неспроможність вирішити будь-яку ситуацію законним, конкурентним способом для одержання прибутку, тому постає вибір – порушити норми, порядок або не порушувати та «програти». Зазвичай, підприємець мотивує свої дії саме вирішенням такого роду ситуації й у цьому – природа підприємництва [8].

Основними завданнями поліпшення інституційного забезпечення розвитку аграрних підприємств можна вважати ті, що створюють умови для здійснення головних функцій підприємництва: новаторської, організаційної, господарської, соціальної, особистісної (табл. 3).

Таблиця 3

Пріоритетні завдання удосконалення інституційного забезпечення розвитку аграрних підприємств

Реалізація функцій підприємництва	Зміст
Господарсько-організаційна	Збільшення кількості суб'єктів підприємницької діяльності, підвищення рівня ділової активності
	Поліпшення ресурсного та матеріально-технічного забезпечення суб'єктів підприємництва
	Підвищення рівня ефективності фінансово-господарської діяльності та посилення мотивації населення сільських територій до підприємницької діяльності
	Активізація інтеграційних та кооперативних процесів між суб'єктами малого підприємництва аграрної сфери та іншими секторами економіки
	Зниження трансакційних витрат суб'єктів підприємницької діяльності
	Забезпечення протидії рейдерству та протиправному захопленню майна, активів
Новаторська	Збільшення частки інноваційної продукції, випущеної підприємствами
	Розбудова інформаційно-консультативної інфраструктури
	Побудова служби дорадництва
Соціальна	Зростання показників: кількість шкіл, дитячих садочків, лікарень, доріг, культурних закладів, доріг з твердим покриттям, доступ до мережі Internet, сучасного зв'язку
Особистісна	Збільшення доходів від підприємницької діяльності мешканців сільських територій
	Підвищення привабливості способу життя на сільських територіях
	Можливість самореалізації і всебічного розвитку

Джерело: [12]

Крім запропонованих завдань удосконалення інституційного забезпечення розвитку аграрних підприємств у таблиці 2, ми вважаємо за необхідне вдосконалення системи кредитування, шляхом видачі «дешевих» кредитів для фермерських господарств та особистих селянських господарств. Як наслідок підвищиться рівень довіри суб'єктів господарювання до банків і до держави, в тому числі.

У свою чергу, держава за рахунок постійного моніторингу, своїх важелів впливу та поступовими змінами в інституційному забезпеченні намагається усувати створені інституційні пастки для сільськогосподарських товаровиробників. Проте даний процес дуже складний і потребує значних трудових, фінансових та інших затрат.

Висновки з даного дослідження. Підсумовуючи вище викладене, можна зробити такий висновок, що аграрна сфера економіки нашої держави потребує ефективного інституційного регулювання з боку держави. Остання це здійснює за рахунок створення належного інституційного забезпечення, постійного його вдосконалення відповідно до потреб вітчизняних аграріїв. Інституційне забезпечення здатне впливати на суб'єктів господарювання як позитивно, так і протилежно – негативно. Адже, на сучасному етапі розвитку аграрної сфери існує велика кількість інституційних пасток, котрі є достатньою перешкодою для нормального функціонування сільськогосподарських товаровиробників.

Список використаних джерел

1. Адамовська В. С. Механізм державного регулювання економіки та вибір напрямку економічної політики в сучасних умовах господарювання *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2017. № 4. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1063> (Дата звернення 20.04.2017)
2. Тарнавська О.Б. Проблемні аспекти державного регулювання агропромислового сектора. *Молодий вчений*. 2017. №6(46). С.506-510 (Дата звернення 14.05.2017)
3. Россоха В. В. Інституційне забезпечення управління господарською діяльністю аграрних підприємств. *Економіка АПК*. 2016. № 10. С. 73-82. (Дата звернення 21.09.2016)
4. Лопатинський Ю.М., Кифяк В. І. Розвиток аграрного сектора національної економіки на інституційних засадах : монографія. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2014. 248 с.
5. Алексєєва Я.В. Продовольча безпека України в режимі вільної торгівлі з ЄС: державний механізм забезпечення прозорості: дис. на здобуття к. н. з держ. управл.: 25.00.02/ Одеса, 2017. 279 с.
6. Стратегічні напрями інституційного забезпечення розвитку аграрного сектору в Україні. К.:НІСД, 2014. 45 с.
7. Інноваційне забезпечення розвитку сільського господарства України: проблеми та перспективи/ Лупенко Ю. О., Малік М. Й., Шпикуляк О. Г. та ін. К. : ННЦ «ІАЕ», 2014. 516 с.
8. Малік М.Й., Шпикуляк О.Г. Розвиток аграрного підприємництва в умовах інституціональних трансформацій. *Економіка АПК*. 2017. №2. С. 5-16. (Дата звернення 15.01.2017)
9. Калетнік Г.М., Шпикуляк О.Г., Пчелянська Г.О. Інститути інфраструктури та ціноутворення у розвитку аграрного ринку: регіональний аспект : моногр. Вінниця: ТОВ «Фірма «Планер», 2012. 324 с.
10. Експрес-випуск «Індекс сільськогосподарської продукції у січні–вересні 2019 року». Державна служба статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua
11. Статистичний збірник «Сільське господарство України» 2018 рік. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
12. Малік М.Й., Шпикуляк О.Г. Інституціоналізація аграрного підприємництва: трансформація та ефективність. *Економіка АПК*. 2010. № 7. С. 132-139
13. The Global Competitiveness Report 2017–2018. World Economic Forum. URL:[http:// www3.weforum.org /docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf](http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf)

References

1. Adamovska, V. S. (2017). Mekhanizm derzhavnoho rehuliuвання ekonomiky ta vybir napriamku ekonomichnoi polityky v suchasnykh umovakh hospodariuvannya [Mechanism of state regulation of economy and choice of direction of economic policy in modern conditions of management]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*. – *Public Administration: Improvement and Development*, 4. Retrieved from: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1063> [in Ukrainian].
2. Tarnavska, O. B. (2017). Problemni aspekty derzhavnoho rehuliuвання ahropromyslovoho sektora [Problematic aspects of state regulation of the agro-industrial sector]. *Molodyi vchenyi – Young scientist*, №6 (46), 506-510 [in Ukrainian].

3. Rossokha, V. V. (2016). Instytutsiine zabezpechennia upravlinnia hospodarskoiu diialnistiu ahrarnykh pidpriemstv [Institutional support for managing the economic activity of agricultural enterprises]. *Ekonomika APK – APK economy*, 10, 73-82 [in Ukrainian].
4. Lopatynskiy, Yu.M. & Kyfiak, V. I. (2014). *Rozvytok ahrarnoho sektora natsionalnoi ekonomiky na instytutsiinykh zasadakh [Development of the agricultural sector of the national economy on an institutional basis]*. Chernivtsi : Chernivetskyi nats. un-t [in Ukrainian].
5. Alieieksieieva, Ya.V. (2017). Prodovolcha bezpeka Ukrainy v rezhymi vilnoi torhivli z YeS: derzhavnyi mekhanizm zabezpechennia prozorosti [Ukraine's Food Security in Free Trade with the EU: State Transparency Mechanism]. Candidate's thesis. Odesa [in Ukrainian].
6. Stratehichni napriamy instytutsiinoho zabezpechennia rozvytku ahrarnoho sektoru v Ukraini [Strategic directions of institutional support of development of agrarian sector in Ukraine. (2014) K.:NISD [in Ukrainian].
7. Lupenko, Yu. O., Malik, M. Y., Shpykuliak, O. H. & et al. *Innovatsiine zabezpechennia rozvytku silskoho hospodarstva Ukrainy: problemy ta perspektyvy [Innovative provision of agricultural development of Ukraine: problems and prospects]*. K. : NNTs «IAE» [in Ukrainian].
8. Malik, M.I. & Shpykuliak, O.H. (2017). Rozvytok ahrarnoho pidpriemnytstva v umovakh instytutsionalnykh transformatsii [The development of agrarian entrepreneurship in the context of institutional transformations]. *Ekonomika APK– APK economy*, 2, 5-16 [in Ukrainian].
9. Kaletnik, H.M., Shpykuliak, O.H. & Pchelianska, H.O. (2012). *Instytuty infrastruktury ta tsinoutvorennia u rozvytku ahrarnoho rynku: rehionalnyi aspekt [Institutes for Infrastructure and Pricing in Agricultural Market Development: A Regional Aspect]*. Vinnytsia: TOV «Firma «Planer» [in Ukrainian].
10. *Ekspres-vypusk «Indeks silskohospodarskoi produktsii u sichni–veresni 2019 roku» [Express Issue "Agricultural Product Index January-September 2019"]*(2019). Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Retrieved from: www.ukrstat.gov.ua [in Ukrainian].
11. *Statystychnyi zbirnyk «Silske hospodarstvo Ukrainy» 2018 rik [Statistical collection "Agriculture of Ukraine" 2018]* (2019). Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Retrieved from: www.ukrstat.gov.ua [in Ukrainian].
12. Malik, M.I. & Shpykuliak, O.H. (2010). Instytutsionalizatsiia ahrarnoho pidpriemnytstva: transformatsiia ta efektyvnist [Institutionalization of agrarian entrepreneurship: transformation and efficiency]. *Ekonomika APK– APK economy*, 7, 132-139 [in Ukrainian].
13. *The Global Competitiveness Report 2017–2018*. World Economic Forum. Retrieved from: [http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017 % E2 % 80 % 93 2018.pdf](http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%20E2%80%932018.pdf) [in English].

Відомості про авторів

ШПИКУЛЯК Олександр Григорович – д.е.н., професор, учений секретар Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» (e-mail: shpykuliak@ukr.net)

БІЛОКІННА Ілона Дмитрівна – аспірантка кафедри адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії Вінницького національного аграрного університету (21036, м. Вінниця, вул. Келецька 50-Б, e-mail: i.bilokinna@gmail.com)

ШПЫКУЛЯК О. – doctor of economic sciences, professor, scientific secretary National Research Center "Institute of Agrarian Economics" (e-mail: shpykuliak@ukr.net)

BILOKINNA I. – Postgraduate, Department of administrative management and alternative energy sources of Vinnytsia National Agrarian University (21036, Vinnytsia, Keletska street, e-mail: i.bilokinna@gmail.com)

ШПИКУЛЯК Александр Григорьевич – д.э.н., професор, учений секретар Национальный научный центр «Институт аграрной экономики» (e-mail: shpykuliak@ukr.net)

БИЛОКИННА Илона Дмитриевна – аспирантка кафедры административного менеджмента и альтернативных источников энергии Винницкого национального аграрного университета (21036, г. Винница ул. Келецкая 50-Б, e-mail: i.bilokinna@gmail.com)

